ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

<u>ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲವಯ್ಯ ಭಾಗವತರೆ</u>

ಮುಂಡಿಗೆ:

ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲವಯ್ಯ ಭಾಗವತರೆ
ಒಳಗೆ ಹೊರಗೆ ಸಂದಣಿ ಭಾಳ ತುಂಬಿದೆ || ಪ ||

ಐದಕ್ಕೆ ಇದರೊಳು ಉಂಟು, ಮ-
ತ್ತೈದು ಐದು ಮಂದಿಗಳು ಬೇರುಂಟು
ಐದು ನಾಲ್ಕು ದ್ವಾರಗಳುಂಟು, ನಾವು
ಬೈದರೆ ನಿಮ್ಮದೇನು ಹೋದೀತು ಗಂಟು || 1 ||

ಆರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳುಂಟು(ವಕ್ಕಲುಂಟು), ಮ-
ತ್ತಾರು ಮಂದಿ ಪ್ರೇರಕರುಂಟು
ಪ್ರೇರಕರಿಗೆ ಕರ್ತರುಂಟು, ವಿ-
ಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮದೇನು ತಂಟು || 2 ||

ಅತ್ತೆಯೆಂಬೊಳು ಬಲು ಖೋಡಿ, ಎ-
ನ್ನೊತ್ತಿ ಆಳುವ ಪುರುಷ ಹೇಡಿ
ಮತ್ತೆ ಮಾವ ಅಡನಾಡಿ, ಸರಿ-
ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಾಹೋನು ಮೈದುನ ಒಡಿ || 3 ||

ನೆಗಣ್ಣಿಯೆಂಬೋಳು ಮುಂಗೋಪಿ, ಮಲ-
ಮಗಳು ಕಂಡರೆ ಸೇರಳು ಮಹತಾಪಿ
ಹಗೆಗಾರತ್ತಿಗೆ ಬಲು ಕೋಪಿ, ಇದರ
ಬಗೆ ತಿಳಿಯದ ನಾದಿನಿ ಮಹಾಪಾಪಿ || 4 ||

ಎಷ್ಟು ಹೇಳಲಿ ನಿಮಗೆಲ್ಲ, ಈ
ಕಷ್ಟ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಷ್ಟು ಸುಖವಿಲ್ಲ
ಸೃಷ್ಟಿಗೊಡೆಯ ತಾಂ ಬಲ್ಲ, ಸೃಷ್ಟೀಶ

ದಿಟ್ಟ ಪುರಂದರವಿಠಲ ತಾಂ ಬಲ್ಲ || 5 ||

ಮುಂಡಿಗೆಯ ಚಿಂತನೆ:

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಅದ್ಭುತವಾದ ಮುಂಡಿಗೆ (ರೂಪಕದ ಹಾಡು) 'ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲವಯ್ಯ ಭಾಗವತರೆ' ಎಂಬುದರ ಮಥಿತಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದು 'ಮನೆ'ಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಲೌಕಿಕ ವಿಷಯಗಳ 'ಸಂದಣಿ'ಯಿಂದಾಗಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಜಾಗವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲವಯ್ಯ ಭಾಗವತರೆ
ಒಳಗೆ ಹೊರಗೆ ಸಂದಣಿ ಭಾಳ ತುಂಬಿದೆ || ಪ ||

ಹೇ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೇ (ಭಾಗವತರೇ), ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ದೇವನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲು ಜಾಗವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹರಿನಾಮ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಲು ಲೌಕಿಕ ಆಸೆಗಳ ಗುಂಪು ತುಂಬಿದೆ, ಅತ್ತ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳ ಗದ್ದಲ ತುಂಬಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಹೊರಗೆ ಭೌತಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಸಂದಣಿ ತುಂಬಿರುವಾಗ ದೇವರನ್ನು ನೆನೆಯಲು ಪುರುಸೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ಐದಕ್ಕೆ ಇದರೊಳು ಉಂಟು, ಮ-
ತ್ತೈದು ಐದು ಮಂದಿಗಳು ಬೇರುಂಟು
ಐದು ನಾಲ್ಕು ದ್ವಾರಗಳುಂಟು, ನಾವು
ಬೈದರೆ ನಿಮ್ಮದೇನು ಹೋದೀತು ಗಂಟು || 1 ||

ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು {ಚಕ್ಷು(ಕಣ್ಣು), ಶ್ರೋತ್ರ (ಕಿವಿ), ನಾಸಿಕ (ಮೂಗು), ವದನ (ನಾಲಿಗೆ), ಚರ್ಮ (ಚರ್ಮ)} - ಈ ಐದು ಮಂದಿ ಕೆಲಸಗಾರರಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗುವ ಐದು ವಿಷಯಗಳು (ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರಗಳು: ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ) ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಒಂಬತ್ತು ದ್ವಾರಗಳಿವೆ (ನವದ್ವಾರಗಳು). ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ನಾವು ಇವುಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ (ಬೈದರೂ), ಇವು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಆರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳುಂಟು(ವಕ್ಕಲುಂಟು), ಮ-
ತ್ತಾರು ಮಂದಿ ಪ್ರೇರಕರುಂಟು
ಪ್ರೇರಕರಿಗೆ ಕರ್ತರುಂಟು, ವಿ-
ಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮದೇನು ತಂಟು || 2 ||

ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳೆಂಬ (ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ಸರ) ಆರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಈ ಮನೆಯೊಳಗೆ ವಕ್ಕಲು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಆರು ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ಇವೆ. ಅಜ್ಞಾನವೇ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಮೂಲ ಕರ್ತೃ (ಯಜಮಾನ). ಇವರೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ಸಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಸಮಯವೆಲ್ಲಿದೆ?

ಅತ್ತೆಯೆಂಬೊಳು ಬಲು ಖೋಡಿ, ಎ-
ನ್ನೊತ್ತಿ ಆಳುವ ಪುರುಷ ಹೇಡಿ
ಮತ್ತೆ ಮಾವ ಅಡನಾಡಿ, ಸರಿ-
ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಾಹೋನು ಮೈದುನ ಒಡಿ || 3 ||

ಇಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ:

- **ಅತ್ತೆ (ಅಹಂಕಾರ):** ಅಹಂಕಾರವು ಅತ್ಯಂತ ಕುಟಿಲವಾದುದು, ಅದು ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಅದುಮಿ ಹಾಕುತ್ತದೆ.
- **ಪುರುಷ (ಜೀವ/ಸಂಕಲ್ಪ):** ಈ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಜೀವನು 'ಹೇಡಿ'ಯಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ದೈವಿಕ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ.
- **ಮಾವ (ಬುದ್ಧಿ):** ಚಂಚಲ ಬುದ್ಧಿಯು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಮೂಗು ತೂರಿಸುತ್ತಾ ಗೊಂದಲ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.
- **ಮೈದುನ (ಸಹಾಯಕ ಗುಣಗಳು):** ಸಾಧನೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಇತರ ವೃತ್ತಿಗಳು ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿವೆ.

ನೆಗಣ್ಣಿಯೆಂಬೋಳು ಮುಂಗೋಪಿ, ಮಲ-
ಮಗಳು ಕಂಡರೆ ಸೇರಳು ಮಹತಾಪಿ
ಹಗೆಗಾರತ್ತಿಗೆ ಬಲು ಕೋಪಿ, ಇದರ
ಬಗೆ ತಿಳಿಯದ ನಾದಿನಿ ಮಹಾಪಾಪಿ || 4 ||

ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ:

- **ನೆಗಣ್ಣಿ (ಕ್ರೋಧ/ಸಿಟ್ಟು):** ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತದೆ.
- **ಮಲಮಗಳು (ಹೊಸ ಆಸೆಗಳು):** ಹಳೆಯ ವಾಸನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಲೌಕಿಕ ಆಸೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.
- **ಹಗೆಗಾರತ್ತಿ (ಅತ್ತಿಗೆ - ಮತ್ಸರ):** ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಅಥವಾ ಮತ್ಸರವು ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಸುಡುತ್ತಿದೆ.
- **ನಾದಿನಿ (ಅಜ್ಞಾನ):** ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಅಜ್ಞಾನವು (ನಾದಿನಿ) ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಎಷ್ಟು ಹೇಳಲಿ ನಿಮಗೆಲ್ಲ, ಈ
ಕಷ್ಟ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಷ್ಟು ಸುಖವಿಲ್ಲ
ಸೃಷ್ಟಿಗೊಡೆಯ ತಾಂ ಬಲ್ಲ, ಸೃಷ್ಟೀಶ
ದಿಟ್ಟ ಪುರಂದರವಿಠಲ ತಾಂ ಬಲ್ಲ || 5 ||

ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಗದ್ದಲದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಿ? ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತವನು ಆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಗೊಂದಲಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ದಾರಿ ತೋರಿಸಬಲ್ಲವನು ಆ ದಿಟ್ಟ **ಪುರಂದರವಿಠಲ** ಒಬ್ಬನೇ. ಅವನಿಗೆ ಶರಣಾಗುವುದೊಂದೇ ಈ ಸಂದಣಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಹಾದಿ.

ಸಾರಾಂಶ: ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಈ ಲೌಕಿಕ ವಿಷಯಗಳ 'ಸಂದಣಿ'ಯನ್ನು (Crowd of thoughts) ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರದ ತ್ಯಾಗದ ಮೂಲಕ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಈ ಹಾಡಿನ ಗುರಿ.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು

ಲೇಖಕರು: ಡಾ. ಅನಂತ ರಾವ್ ದಂಡಿನ್, ಬೆಂಗಳೂರು